List 10.

NOVICE

Tečaj XXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 9. marca 1864.

Gospodarske stvari.

Odprto pismo
našim kmetiškim gospodarjem.

Pisal P. N. Feuser.

Okolščine so nanesle, da moram besedico spregovoriti do vas o tistem gnoji, ki se po svetu prodaja pod imenom semenski gnoj, zgosteni gnoj, ali gnoj za vse (Samendünger, concentrirter Dünger, Universaldünger).

Dokler vsak gospodar ni kemikar ali dokler kmetijske družbe ne čujejo nad prodajo umetno napravljenega gnoja, težava bo s takim gnojem. Naši kmetovavci so v primeri s kmetovavci druzih dežel dosihmal še malo rabili umetno napravljenega gnojíla; pomagajo si večidel s tem, ki ga jim živinica napravlja v hlevih. Al pridejo časi tudi za nas, da bomo segali po tacem gnojílu.

Da se tudi tak gospodar, ki bi rad gnojil s tacim gnojem, bojí prekane, kdo mu more to za zlo vzeti? Kako more spoznati lastnosti tega gnoja? Če je tudi njegov sosed že skusil tak gnoj ali če ga je skusil morebiti kadaj že on sam in ga hvalil, ali je pač gotovo, da ta, ki ga danes želí kupiti, tudi je tak? Nevarno je kupovati neznanih mu gnojíl; zna biti, da je gnoj res dober, zna pa tudi biti, da ne. Treba je, da tak gnoj se vselej kemično preiskavati dá, in da skušnje po kmetijskih družbah vrednost njegovo določijo.

Neki Francoz misli prodajati semenski gnoj pri nas v Ljubljani cent po 10 gold. Za oral (joh) zemlje — pravi — dosti je tega gnoja 60 funtov, in žetev bo bogata kakor v Banatu.

S 6 gold. oral zemlje pognojiti, in s tem nič druzega opraviti imeti, kakor ta gnoj pomešati s pomočenim semenom in seme in gnoj ob enem sejati, po njem pa toliko bogat pridelek, oj, to je mikavno res!

Al skor bi mislil, da ravno preveliko obetanje bo zadrževalo ljudí, da ga ne bojo kupovali.

Meni se je dalo na poskušnjo nekoliko tega gnoja; res kaže znamenja velike redivnosti. Po mojem prevdarku utegne cent tega gnoja kake 4 do 6 goldinarjev vreden biti.

Al to brž rečem: če gospodarji nimajo dosti hlevnega gnoja in potrebujejo umetnega, ni ga cenejšega in boljega od košene moke, ki najbolji in čist stane le po 2 gold. cent.

Al pogledimo zdaj: kaj je semenski gnoj?

Semenski gnoj je izleček posebno zdatnih gnojnih stvari, ki se s semenom vred sejejo na njivo. Glavni namen tega gnoja je, da storí, da žito ali kar si bode hitro hitro in krepko rasti začne. Kjer je tedaj na hitri rasti posebno ležeče, tam je res dober tak gnoj. Največo moč ima tedaj tak gnoj prve 4 tedne, — pozneje ne dela čudežev več. Ker je pa moč tacega gnoja ob prvi dôbi rastlinstva tako velika, je pa tudi po malih skušnjah izvediti treba, da taka moč ne pokončá prve kalí semenu.

Najbolji in najmočneji semenski gnoj je zmes iz fosforove kisline (ki jo je v kostéh največ), iz amonijaka (tiste stvarí, ki nam iz navadnega gnoja v nos drega) in pa iz alkalij (lugastih solí). Ni nam treba tacega semenskega gnoja iz ptujih dežel kupovati; lahko si ga prav dobro in prav dober kup sami napravimo. Zato se moramo varovati, da nas ne zapelje prenapeta hvala tacih prodajavcev, ki nam obetajo, da hribe in doline si moremo gnojiti že s periščem takega gnoja.

Ako si hočete, dragi gospodarji, prav dober gnoj sami napraviti, vzemite 25 funtov v prah zmletih kostí (koščene moke), 25 funtov navadnega pepéla (iz drv), 25 funtov krví, kakoršna je, ali pa posušene, kar je še boljše, 25 funtov golobjeka ali kurjeka, — ti zmesi prilíte močne gnojnice ali človeške scavnice, da je kakor gost močnik, in vse to pokrite z drobno prstjo za 2 ali 3 pavce na debelo, da amonjak ne izpuhtí. Tako ostane ta zmes (mešanca) kakih 12 do 15 dni. Zdaj se dobro premeša, in ker je zmes drobljiva kakor zemlja, se s semenom vred seje, in sicer toliko tega gnojíla se vzame kolikor semena, postavimo, mernik gnojíla na mernik žita itd.

Porok sem vam, da cent tacega gnoja, ki še prekosí tistega, ki ga nam na prodaj ponujajo, če si ga domá napravite, vas ne stane više od 1 gold. in pol.

To, dragi gospodarji, sem vam hotel povedati, deloma zato, da vas opomnim velike vrednosti semenskega gnoja, deloma pa zato, da si ga ne kupujete iz ptujih dežel, ampak si ga napravljate sami.

Milost tičem pozimi!

Letošnja huda zima spomnila me je, kako so milovanja vredni tiči, naši največi dobrotniki na vrtih in polji. Povejte „Novice“ svojim bravcem, da storimo saj vprihodnje, kar smo zanemarjali dosihmal.

Ostro zimo občuti vsaka živa stvar, še posebno pa siromaki. Toda razun ljudí je tudi dovelj druzih trpinov, ki so tudi našega usmiljenja toliko več vredni, ker nam skazano dobroto obilo povračujejo. Tù sem spadajo tisti tički, ki tudi čez zimo pri nas ostanejo, in taki, ki iz gozdov in hribov se o hudi zimi našim hišam približajo. Ohranimo in preživimo te nedolžne živalice; skrbimo, da ne bodo glada pocepale, zlasti tiste, ki po naših vrtih, na polji in v gozdih toliko škodljivih mrčesov potrebijo. Teh neprecenljivih dobičkov še naše ljudstvo sploh ne spozná; — zato naj vsi tisti — posebno pa naši gozdnarji in ljudski učitelji —

kteri svojo okolico podučujejo in po izgledih prepričujejo, ljudém to dobro dopovejo.

Med mnozimi druzimi tički, ki največ škodljivih mrčesov pokončajo, je senica prva; ona zasluži, da se sovražnih zalezovavcev, kar je le mogoče, varuje, in kakor čila delavka po naših vrtih, logih in gajih redí. Vsaka votlina v sadnem drevesu se dá za njeno prebivanje lahko napraviti, če se le trohnina iz nje spravi in toliko razširi, da more senica skozi luknjo v duplino smukniti, v nji gnjezditi in mlade imeti. Če se pa zasledí v tacih duplinah voda ali obila mokrota, zavrtaj v drevo nekoliko luknjic spodej, po kterih se mokrota oceja. Kdor take prebivališča senicam napravlja, bo gotovo kmali gostače na svoj vrt privabil, kteri mu bodo delo s tem bogato povračevali, da mu bode vsaka taka družinica 4 milijone škodljivih mrčesov iz vrta potrebila. To število je po skušnjah potrjeno. Pa tudi po gozdih bi se imele starim in votlim drevesom prizanašati, da imajo tudi gozdni tički varne zavetja in prebivališča v njih.

Dovolimo jim zavetje in pa brambo pozimi, pa tudi, kar je moč, živeža blizo našega stanovanja!

Poskusimo jim tù in tam na dvorišči, v kaki odprti šupi ali na kakem drugem varnem kraji nekoliko zrnja, krušnih in druzih tacih drobtinic posuti, ali pa bezgovih ali jerebikovih jagod (Vogelbeeren) potresti, — kmali priteče truma gladnih živalic. Pa še veče veselje si napravimo, če jim pred okni na dvoriščni ali vrtni strani kako staro desko pribijemo, na-njo kako nizko smrečico postavimo, in z raznim zrnjem, namreč z ovsom, ogršico, konoplji, prosom in drugim zrnjem posujemo, ali pa kosčeke zrezanega mesa in krušnih drobtinic potresemo. Kosčiki slanine, klobas, bučne, orehove jedrca in solnčne rože so senicam največa sladkarija. Kakošen vriš se začne pred našimi očmi, ko so gladni tički prvo plahoto prestali. Hišni in poljski vrabci, kobilarji, šinkovci, penože, med vsemi pa cela množica senic, malih, vélicih se nam dobro došli v gostje napovedujejo. Če se jim pa na diljo kaka kost dá, hrustanec ali kakošen špehov ocverek, to jim je še le veselje!

Kdor pa nima na vrtu duplenih drevés, more senice in druge tičke v svoj vrt privabiti in sicer, če jim tù in tam po drevesih majhne valjivnice ali gojilnice, to je, skrinjice po kakih 10 pavcev dolge in 4 široke nastavi, ki so od vseh druzih straní zamašene in le od spredej imajo kak poldrugi pavec široko linico, skoz ktero senice lahko noter in vèn smukajo, pa morajo precej visoko na drevesu postavljene biti, da babicam o sedenji na jajcih dehurji, mačke in sove nadlege ne delajo. Najboljše je, če se za valjivnice stari les jemlje, da jim ni skrinjica za strašilo in da se je tički lahko privadijo. Kdor pa take gojilnice na drevesa, skednje in druge poslopja deva, naj na to pazi, da bo luknjico vselej proti jutranji strani obrnil. Nikar ne mislite, da take tičje hišice so le izmišljena stvar, — kdor je potoval po Nemčii in Švajci, jih je opazil tisoč in tisoč!

Slovstvene stvari.

Matija Kastelec.

Popravek.

V Jirečekovi tudi po „Novicah“ razglašeni knjigi „slovenske literature“, str. 19, je pisano, da ni znano, kterega leta je umrl Kastelec, in da je še živel leta 1689, ko je pisal Valvazor.

Naj dodam to-le: Kastelec počiva v samostanski cerkvi pred stranskim oltarjem Matere Božje, ima groben napis, ki si ga je sam naredil; ploša moli čez tlak za dobra dva prsta. To je ukazal zato narediti, pravi ustmeno sporočilo, da bi se vsaki spomnil njegove duše, kdor zadene ob kamen.

Kronika naša ima pod letnico 1688 tako zapisano:

„In hunc annum incidit obitus A. R. D. Mathiae Kastelz Canonici Rudolphwertensis et Beneficiati Ssmi. Rosarii. Vir hic fuit benefactor eximius Conventus, cujus inter alia beneficia, de quibus constat, numeratur lampas argentea ad altare majus appensa, quam ille fieri curavit: Item erectio fornicis modernae Ecclesiae, ac turris, quae ipso dirigente tamquam Architecto perfecto exstructa sunt. Fuit vir venerandus, ab omnibus amatus, obiit plenus dierum, ac sepultus est in nostra Ecclesia ex parte Evangelii altaris Immaculatae Conceptionis sub lapide sepulchrali ibidem adjacente.“

Grobni napis pa se glasí tako:

Hic Mathias Castellez Canonicus jacet,
qui etiam mortuus non tacet.
Loquitur hic in fornice et turri
nec silent alibi muri.
Hic sciens architecturam
fecit sibi hanc sepulturam,
et ut sit cum mundis
Petit a singulis paternoster vel de profundis,
Clamat o viator ne tace
saltem die requiescat in pace.
Dic ut docet S. Sulpitius
Deus sit ei propitius.
Obiit in Domno An. 1688
Die XIX. Junii aetatis suae LXV.
Lux aeterna luceat ei Domine
Cum Sanctis tuis in aeternum.

Ob kamnu na štirih straneh je napisano:

Quaeris, cur voluerit
sepeliri hic intus
ait causa fuit
meus frater Hyacinthus.

Njegov brat, P. Hiacint, je bil frančiškan v novomeškem samostanu, in ker sta se ljubila v življenji, nočeta biti ločena po smrti, dostavlja kronika.

Napis ta je na kamnu ravno tako pisan, kakor v kroniki, in je lahko brati, samo pri letnici (1688) in pa pri starosti ste dve vrsti oguljeni, kajti tù je kamen najbolj pod nogami. Teh verst je toliko brati:

a) Obiit in Domno An. **16**..
b) Die XIX. junii aetatis **s**.....

Če smemo verjeti kroniki, česar nam noben pameten branil ne bode, stavimo konec Kastelčevega življenja v leto 1688. V tem nas tudi ne moti Jireček, ki pravi, da je K. leta 1689 še živel, in se opira na Valvazorja. Valvazor se čisto vjema s kroniko; on namreč piše o K. „und lebt nunmehr, nemlich in diesem 1687 Jahr, schon dreyssig Jahre in solchem Canonicat, als der älteste Canonicus zu Rudolfswerth.“ (VI. p. 360.) — Druga pa je s starostjo; ako je bil rojen leta 1620, kakor piše Valvazor, in umrl 1688, kakor priča kronika, bil je več star kot 65 let.

Pa še drugi spominek ima Kastelec v „Mejstu.“ Tista hiša, ki je sedaj v njej gostivnica „zur Sonne“ in pa „Kazina“, bila je Kastelčeva in brž ko ne zidal jo je on, na to vsaj kaže kamniten spominek; na zidu namreč ji je podoba Marije v kamen vrezana z napisom:

sVb potestate MarIana
VIVet aeDes CasteLzIana.

Kakor priča ta napis, bila je zidana hiša ta leta 1668. Bog zna, koliko gospodarjev je imela v dve sto letih; sedaj je vlast gosp. Langerja žl. Podgoro. Ali v kamen rezani spominek pričuje zmiraj, da ji je bil prvi gospodar Kastelec, toraj prav pravi, da „sub potestate Marije“ bode živela hiša Kastelčeva v spominu. *)

P. Ladislav.

*) Ko bi Novomeščanje kedaj?! se toliko domačinstva zavedili, da bi napravili si čitavnico, bi pač ta hiša, ki jo je zidal Slovenec, bilo zgodovinsko pomenljivo stanovališče narodnega zavoda. Vred.

Čapovan, Čepoven, tudi Čepòven, Čepovn (v spisih Chiapovano, Chiapovana) od kod izvira imé tega kraja?

Še en odgovor na vprašanje „Novic“ 9. decembra št. 49, str. 394 — z nekim pristavkom gledé na št. 52, str. 418 l. l.

(Konec.)

Drugi si belijo glave vprašaje: kje je stal Bellunium, memo kterega bi bila cesta — morda tovorniška — iz starega Ogleja na današnje Gorensko peljala? Ali je bil Bellunium (eine Art befestigten Lagers?) sedanje Vojsko v idrijskem okraji? Tam se menda nahaja ime „taborišče“, — priimek Ostrožnikar itd.

Da bi se moglo dokazati, da stari Karni so Slovani bili — kar bi utegnilo prav to biti, kar slavni Kolar od Razenov ali Rezjanov v svoji Staroitalii slovanski, del I. piše — ne bilo bi tako težko razlagati naših krajnih imen. — Karnov starih bi se utegnilo misliti ne prevelikega števila. Prebivali so, kakor nekteri pišejo v sedanji Furlanii, na Goriškem in Notranjskem, ali malo kaj več. V majhnem številu si niso upali v preseljevanji narodov dalje postopati in si drugod stanja iskati. Umakniti bi se bili znali večidel bolj v gorate kraje in tako priti tudi na severni kraj julskih planin, med tem ko so drugi narodi memo njih naprej se drvili; pozneje pa s Slovenci se pomešali.

Tako bi se potrjevalo mnenje slavnega Kolarja. Če zdrava kritika Kolarjevega mnenja ovreči ne more, zakaj bi mnenje Dobrovskega bolj gotovo bilo? — Če imajo Rezjani kaj slovenskih besedí, ali ni mogoče, da so jih od nas Slovencev dobili, ki od nekdaj vedno med nami kupčujejo, — pa tudi beračijo? — Menda ni samo obnebje vzrok, da se najdejo ljudje o znožji julskih planin na Goriškem krotkejega značaja, kot v primorskih planjavah. Tudi Gorenec je druge rasti od Dolenca. Ali naj je to tako ali tako, čudno vendar je, da so Karnia, Karniolia, Karintia (Karntan), Krn, grad na Koroškem, — Krn, blizo 7000 čevljev visoka gora na Goriškem tako blizo vkup. — Kako so se take imena ohranile?

Naj drugi povedó kaj več in bolje! — Vse pa le iz dobrega srca in brez zamere.

Jugoslavensko slovstvo.

Biser.

* **Висер.** *Niz bisera jugoslavjanskoga. Zabavnik, uredio Nikola Stokan a izdao Vjekoslav Pretner. U Zagrebu tiskom narod. tisk. dr. Ljud. Gaja 1863.*

Treba, da o „Biseru“ rečemo besedico, kajti je knjiga jugoslavenska in, kakor čujemo, po predplačnikih dosti sega v slovenske kraje. *)

Posebno drago v tej knjigi je to, da nahajamo vso Jugoslavijo v treh narečjih, to je v štokavskem ali hrvatosrbskem, v slovenskem in bolgarskem. Da je največa stran štokavskega narečja, to je celó doslednje, ker že danes vidimo, da to ima največe polje. Da je bolgarskega malo (nekaj čez dve straní), to je naravno, ker nam niso lahko pri roci bolgarski pisatelji ali književnici; kar se pa tiče slovenskih spisov, to smo imeli razloga misliti, da bode jih veliko več. — Rekli smo, da nam je drago viditi vse tri narečja; sèm spadajo tudi nektere narodne pesmi iz hrvaške kajkavščine, ki je nek razloček med njo in slovenščino, kakor tudi štokavščino. Kar je narodnega blaga, zmiraj nam je milo in drago, samo da se pokaže v pravi domači obleki brez tujih rok; tako na pr. ali cela pesem ali saj ta del ni iz naroda, kjer stojí stran 53: *„I nežali padnuvših junakah“*. Tudi se mora o vsaki, ki se v pismo stavlja danes, natanko naznamnati mesto, kjer jo je čul prepisavec; to se ravnokar omenjene in posebno tiče kranjskih, ker se pri južnih Slovanih nikjer narodnim pesmam ne godi toliko krivice, kolikor ravno pri nas.

Kar se tiče misli g. Stokana o slovenskem in hrvaško-srbskem jeziku, moramo mu iskreno reči, da nismo njegovega pravila, kakor ga je izrekel na str. 152. Res, da se pesnik tam v nekterih rečeh oddaljuje od slovenščine, al zato še ni vsega tega prejel iz štokavščine, na pr.: proiztice (v rimi z besedo toplice), oganj (poznej: ogenj), mládič, ljubljivziše, tožuje, gleduje, vsakoj, „sad pravi in zdihuje“ „bodi mi k pomoči“ (na pomoč?), „pust' pri tebi meni biti“, „zat' mi bodi milostivo“ (zat' je tri ali štirikrat rečeno), mnogokrati, veselujem, gledujem — to je za književni slovenski in štokavski jezik brez zmisla; in če se sèm ter tjè nahaja dubljina, jedina, s tobom, srcu mom, to tudi je neveljaven most med slovenščino in štokavščino. Bog nas varuj mešanc jugoslavenskih! Mi nismo protivni, da kajkavec piše štokavski, štokavec kajkavski, če ga je volja; toda prejme naj vse oblike popolnoma. Besede se svobodno jemljejo, toda tudi po zahtevu glasoslovja; tako na pr. staroslov. ѫ v štokav. prehaja v **u**, v slovenščini v **ó**, zato bi togujem bilo slovenski, tugnjem štokavski, tožujem pa nikamor ne gré; polglasnik naš je **e**, štok. **a** tedaj: ogenj slov. oganj štokavski itd.

Ker smo že v tem, da sodimo o jeziku, naj povemo sploh, da so sestavki dobro pisani; vendar se sèm ter tjè nahaja tudi kaj slabejega, na pr. na str. 11. „sviuh“ (svih, svieh), str. 37. 137. „njijuh“ (nam. njih), ker-uh je od dvobroja; str. 137. „Dok mi smrtna groza srce ne ozebe“ (namesti: smrtne groze), tako tudi v unem na str. 209... v unem od 209. do 264. nahajamo neka mesta kriva zavoljo **h** na pr.: medju Križevcih pred vratih, „padne mi u rěč“ (fällt mir ins Wort); v slovenski pripovesti „Skrivna sodnija“ je nemško onikanje, in ne pazi se povsod kakor pri mnogih Slovencih na enklitiko na pr. str. 305: „Se vrže na posteljo“ (namesti „Vrže se na posteljo“), „Je že prav“ (nam. „prav je“, ali pa „že prav“). Krasen je jezik v odlomku pripovedke „Marija“ na strani 155—177., samo da je sèm ter tjè podoba, da je zavinjen na taljanščino.

Kar se tiče obsežka „Biserovega“, se vé, da je med tolikimi sestavki različnih rečí: stran 7—28. je Palmotičeva borba med Ulisom in Ajantom ob orožji Akilovem, za Slovence morebiti manj mikavna. Med „biserom iz naroda“ nahajamo narodne šege mično opisane; mnoge pesmi so prav lepe, posebno priporočamo kajkavske hrvaške.

Med pesmami zloženimi nahajamo nektere visoke cene; tako je velika Preradovićeva lirična pesem „Ljubav“ stran 69—75. prekrasna, zložena v visokem duhu kakor Šillerjeva „an die Freude.“ Ravno tako Demetrova „Metul“, zložena v romantično-epičnem duhu Lord Byronovih del; ali je le prvo pevenje; ni ji do sedaj nikake sorodnosti s pripovestjo Bojmir v „Glasniku“ leta 1862 (samo se nam zdi, da si pesnik primorje avstrijansko „livade svim obilne“ itd. misli daleč preveč plodno ali rodivno); prelepa je pesem I. na str. 97 natisnjena; tako je tudi med krakoviaki na str. 123—125. lepih. Pesem „dženet“ str. 131—36. na štirih mestih je pretrgana, tedaj nezrela za tiskanje. — Poezija Umekova in Krekova je Slovencem znana (in pesem „Željé“ prenatisnjena je iz „Glasnika“ leta 1862).

*

*) Naši rojaci zeló tožijo — in po pravici — da gosp. Pretner, tako marljiv o nabiranji naročnikov pri nas, ne pošlje jim knjige, — ki je že plačana, — bukvar Giontini v Ljubljani pa jo prodaja že dolgo! — To podira drugi pot veselje predplačilom. Vred.

Kar se tiče sonetnega venca od „Čučeka“, rekli bi, da je dosti lep, vendar se nam predmet zdi preozek za 14 sonetov, ako ni prav žive fantazije. — Škoda, da živa, lepa zanimiva pripovedka „Marija“ iz Konavlja pri Dubrovniku ni dopeljana do konca, le odlomek je. — Pripovest „Izseljnik“ str. 209—264 opisuje nam nekoliko Bosne in povestnice 16. veka. Take pripovesti so nam posebno mile in drage, kakor tudi „Skrivna sodnija“ na str. 296, ki nam kaže Gorico in Sočo. — Drugi bo rad bral Stojanovičeve misli o prirodi (naravi); in male slike iz Črne gore (str. 287—95). — Ob koncu učeni naš g. Terstenjak razlaga starega boga Homana.

To je razgled te knjige. Bog daj, da jugoslavenska akademija, ki se ji obeta polovica čistega dohodka, dobí kaj zdatnega, ker cena knjigi ni prenizka. X.

Podučno-zabavno berilo.

Zatoženi sosamoglasnik.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

I: Jaz naj tožim, ker imam do te čestí prav tako pravíco, kakoršno r, pa je vendar ne iščem.

r: Enako mi je, naj toži ta ali ta, ker pravde vém da ne morem izgubiti; samo to naj rečem, da bi se gotovo vse hrohotalo, ki bi I sedèl za tožnjo mizo. Pogledite ga! Ni-li podoben, da ga je kdo izpulil iz abecednega graha, kjer je najbrže stal za nátik?

z: Ljubi r! glavo ti je zmešala sama oholost, če praviš, da ne moreš izgubiti pravde.

r: Ti pa le molči! Kaj se ne vidiš, da si, kakor motoróga, na ktero ženske motajo prejo? Tudi te človek skoro nikoli ne dobode v poštenej družbi. Kolikrat sem te uže videl pribitega na kacih vratih, kakor jastreba! Menda se ti za dobra dela to ni zgódilo. Torej po pravici stojí tvoja hiša najzadnja tam doli prav na konci abecedne vasí.

t: Vendar je preveč, kakor je začél psovati!

A: Zdaj nihče več ne govôri! Samo zatožencu je dana zadnja beseda pred razpravo, ako bi morda še kaj rad opomnil.

r: Kaj pa da bi rad opomnil, in sicer to-le:

Povedati moram odkrito, da se resno ustavljam osobam sodnjega zbora prvič vsakej posebej, drugič pa vsemu sodnjemu zboru vkup, in da zahtevam tedaj vse druge sodníke. — Prvosednici se vpiram zató, ker gotovo ni spodobno, da bi ženska prvosedovála v razpravi, kterej vsa slovenska dežela tako željno pričakuje razsodbe. Ne tajím, da ima samoglasni ženski spol v našej abecednej vasi velike pravice, skoro veče od mož; toda modrosti pa gotovo nima veče, kar priča uže stari prigovor: „dolgi lasjé, kratka pamet.“ Bojim se dalje, da mi prvosednica A ne bi dala odkrito govoriti, ko se bodem branil, kajti vračala je uže prej mene in druge črke, da moramo, predno govorímo, prositi besede; ali do tega ni mogla imeti nikakoršne pravíce, ker takrat ni bila še za trdno postavljena v svoje denašnje opravílo, in še zdaj nikakor ni, kajti jaz bi je sicer ne mogel ometati, pa jo vendar ometam prav s temi besedami, ktere zdaj govorim. Slišal sem tudi neko brenčanje, ki ga sapa nosi od ušes do ušes, da se A jako ustavlja razvítku prave poezije v slovenskej abecednej vasi, in da hoče, naj bi pesniki píli samo vodo, predno vzkobacájo na Pegaza; le kadar mislijo zakrožiti važno pesem njenega okusa, kakoršne so nektere zadnje čase v „Cvetji“, — kakoršen je „Abuna Soliman“, — kakoršnih je še več druzih, ki so spleteníčene za nebódigatréba: samo takrat naj bi se poetom dajalo nekaj hruševe in krhljéve pijače za naméček. Jaz pak sem uže od nekdaj vse drugače mislil, in še mislim drugače o tej stvari; prvosednica mi je torej nasprotnica: a po tacih zakonih, ki se trdno držé pravice, ne bi smel sodbe krojiti nasprotnik nasprotniku. — In kar se tiče prisednika B, opominjam, da véga na dve straní. Pri nas mu namreč pravimo B, v cirilici ga pa izrekajo za V, da torej sam prav ne zná, česa naj bi se trdno poprijel, kakor Janežič, ki je v svojej zadnjej slovnici mene hvalil, da imam samoglasne lastnosti, zdaj mi pa zopet sili na ramo neprijetno družíco e, ktere se branim, kolikor morem, in kakor tisti slovničarji, ki nas učé, da je vse prav, naj se piše tako ali tako. Jaz pa menim, da za sodnika bi nikdar ne smel biti mož, ki reže na dva kraja. — Prisednik C mi je tudi kaj posebno sumen, da je ud tiste skrivne družbe, ki se je osnovala, da bi se ohranile stare oblike v našej pisavi; ki nam je celó pokazila prestavo svetega pisma, držeč se okusne rabe: „per tih pertih smo večkrat per déli.“ *(Smeh med črkami.)* Znano pak je, da se jaz potezam le za napredek, torej za prave nove oblike, in zopet se mi je bati, da mi tudi C ne bode pravičen.

A: Opomniti moram zatoženca, naj v rabo ne jemlje nespodobnih šal, ako neče, da se mu ustavi beseda.

r: To šalo se je izmislila skrivna družba, ne jaz, ki sem jo le ponavljal; sicer se pa iz mojega dozdanjega dokazovanja lehko umeje, da mi nihče ne more še vzeti besede, ker sem uže poprej v mislih imel, da se vpiram tudi celó vsemu sodnjemu zboru vkup, in sicer zopet po tistem pravilu, ki govorí: „v svojej reči ne sme biti nihče za sodnika“; pri mojej tožbi ste pa vi vsi kolikor toliko vdeleženi: samoglasnice, ker mi ne dadé méd-se priti, soglasniki pa, ker me ne pusté izmed sebe. Res je, da sem razsodbo sam rad izročil mogočnim, čestitim, učenim prebivalcem po vsem svetu znane, dasitudi na nobenem zemljevidu ne zapisane abecédne vasí; ali to sem storil, ker sem za trdno mislil, da se mi podá tak sodenj zbor, s kterim bodem moral biti zadovoljen, kar se pa ní zgodilo. Tak sodenj zbor bi na priliko bil, ko bi se postavil za prvosednika oče Pravopis, ki ima največo pravico govoriti o tacih rečéh, kakoršna je moja. Da bi pa vendar ne rekle abecédne gospé in gospodičine, da jim je krivica, zató naj bi prišli obé prisednici iz njihovega spola, in sicer naj bi se poklicala mati Resnica, ki nikoli ne potrdi nobene laží. Te prisednice ne more nihče ometati, ako neče sam sebe po glavi tolči, in kazati vsemu svetu, da ne mara zá-njo. Poleg nje pa naj bi sedela njena sestra Pravosodnost, ki zatožencu ne gleda niti na lice niti v mošnjo; ki se ne dá preslepiti krivim rabam dozdanje pisave, temuč premišljeno in modro le po umu vedno mirno sodi, kako je prav, kako je napak.

A: Teh pa zdaj ni tukaj.

r: Oče Pravopis je gotovo, ker po učilnicah domúje. Le pod klop malo poglédite, in hitro najdete kako knjigo, ktero je pozabil ta ali ta učenec, pa recíte Pravopísu, da iž nje stopi na sodnji stol.

A: Koliko imajo dan denes celó učilnice tacih bukev, da niso prav pisane; Krivopis bi ti pa več kvaril, nego koristil.

r: Le pokličite, potlej vam uže jaz pokažem sam, kteri je Pravopis, kteri Krivopis.

A: Kje pa dobodemo Pravosodnost?

r: Dolžnost mi sicer nikakor ni, da vam bi vse razlagal; vendar naj povém, da njena brata sta Um in Nestrastje, njeni sestri pa Resníca in Pravíca. Le Resnice vprašajte zá-njo.

A: Zdaj si nas pa dobro naučil! Pojdimo brzo k Resnici, ktere ljudjé toliko sto in sto let iščejo, ktere

tudi mé pomagamo iskati; pa vendar še zdaj nihče ne vé, ali je najdena ali ne. Uže stari modrijani so rékali, da ima grozno tenko telo, kterega vsak celó videti ne more.

r: Če ste pa taki nevérniki, da vse ométate, recite jej, naj pride iz kake računske knjige. Vsaj tega mi ne boste izpodkopavali, da tam se Resnica mora dobiti, ker dvakrat pet je bilo vselej po vseh zemljah deset, in ostane vselej samo deset, ko ne bode več niti knjige niti zemlje. Če ni pod klopjo nobenega lista, na kterem se bere: „enkrat ena je ena“, pa naj učiteljevo mizo odpre L, ki to lehko naredí, ker ima kljuko. — Naposled moram še nekaj opomniti. Denašnjo končno razpravo mislim dati v abecedne „Novice“; torej zahtevam, naj se mi dovoli hitropisec s, ki to umetnost posebno dobro zná, kajti učí se je uže nekaj let. Zató je pa tudi ves grbast in kriv, ker vedno za mizo čepí.

A: Seja naj preneha! *(Sodnji zbor se umakne za učilniško desko, izza ktere zopet pride po dveh urah.)*

(Dalje prihodnjič.)

Oda kavi.

Ko bi pač mi danih bilo
Namest dvejeh dvesto rok,
Da bi tresla ti kadilo,
Tolažnica vseh nadlog!

Ko b' imela glas grmeči,
Htéla ž njim bi razodet'
Vsemu svetu, da največi
Čast in hvala gré kafét'.

Po širjavah, po daljavah,
Koder je človeški sléd,
Po vseh hribih, po planjavah,
Jeli bi ti slavo pet'.

Ko več teže lét ne zmaga,
Stari Noe oslabí,
Božja milost mu pomaga,
Vince delat' ga učí.

Res je dobro se krepčati
S sokom sáda trtnega;
Vendar ni mu verováti,
Ker nas déne rad ob tlà.

Slavni Gambrin, bistra glava,
Kuhat' pivo nam velí;
S pivom pa je spet težava,
Ker nemarno ž'vot mastí.

Od koristi žgan'ga vina
Satan sam le smé zapét',
Ker brez njega ta mrcina
Ne bi vladála po svét'.

Voda grlu sicer brani,
Da se žeje ne vsuší,
Pa, tak prav'jo modrijani,
Žabe v drobu zaredí.

Ti pa, kava, vsej dobroti
Si izvir! Po tvoji moč'
Marsikteri bolni s'roti
Naglo mine dolga noč.

Modri mož podpira glavo,
Jarem, misli, tare ga;
Našel pa še le je právo,
Ko s taboj se okrepčá.

Vboga žena od starósti
V revni bajtici medlí,
Po okusu pa sladkósti
Tvoji zopet oživí.

K tebi, ljuba, smo hitéli,
Klicali te na pomoč,
Ako v družbi smo veseli
Súkali se celo noč.

Bodi bela, bodi črna,
Vedno služiš nam na príd;
O dobroti tvoj'ga zrna
Mora svét prepričan bit'.

Dokler bode zemlja stala,
Bival ta človeški rod,
Pela se ti bode hvala,
Ti boš vladala povsod!

Dokler žena bo rodila
Otročiče na tem svet',
Bo hvaležna jih učila
V číslu vedno te imet'.

Tudi jaz vesela rečem:
Kava! bod' mi sestra ti,
K tebi, draga! se zatečem;
S tabo le se v mir' živí!

V Ljubljani. Klara R.

Deželni zbori.

2. dne t. m. so se začeli deželni zbori. Začetek povsod je bil z govori predsednikov, ki so večidel želje izrekovali, da bi letošnji zbor bil plodnejši od lanskega; sledile so povsod naznanila predlogov vladnih in odborovih, preiskave novoizvoljenih poslancev itd. Važno je le to, da ces. namestnik v Gradcu je zboru naznanil, da letos ne bo nobenega deželnega zbora več. Hladnokrvne so bile dosihmal povsod obravnave, le — v ljubljanskem zboru je vihralo že brž v prvih sejah.

Deželni zbor v Ljubljani.

Prvo sejo, vpričo Njih ekscelencije cesarskega namestnika gospod barona Schloissnigga, svetlega knezoškofa gospod dr. Jer. Vidmerja, 27 poslancev in obile množice poslušavcev, začel je deželni glavar gosp. baron Codelli z ogovorom, rekši, da snidel se je zbor v resnobnem času; sivi oblaki krijejo političnо obzorje; mir — glavna podlaga tečnega razvitka — nikakor ni zagotovljen; toliko veča je tedaj potreba, da svoje domače, notranje zadeve prevdarjamo edini in mirni. S trikratnim klicem na slavo Njih Veličanstva cesarja se končá predsednikov govor. Potem naprosi žl. gosp. Langer-ja, naj, kot najmlajši poslanec, bode danes pisatelj zapisnika. — Prvo delo zborovo bilo je preiskanje volitve, po kteri je bil g. Luka Svetec lani v Kočevji za deželnega poslanca voljen. (Gosp. Svetec zapustí dvorano za ta čas.) Gospod Ambrož v imenu deželnega odbora poroča, da gosp. Svetec je bil pravilno izvoljen in nasvetuje, naj se ta volitev potrdi. Gospodje poslanci Brolich, Krommer in Derbitsch nasprotujejo potrjenju, dr. Toman, dr. Zupan in dr. Bleiweis zagovarjajo. Gosp. Brolich pravi, da je pregledoval vse štatuse in dislokations-ausweise kranjskih uradnikov, pa Sveteca ne najde nikjer v definitivni (trdni) službi, — pobaral je 15 in še več §§. deželnega volitnega reda, pa nobeden ne govorí za-nj! Svetec — pravi dalje — je sicer zdaj časten mestjan kočevsk, pa takrat, ko je bil za poslanca voljen, ni še bil; ne sklada se z njegovo vestjó, da bi to volitev kar naravnost potrdil; preišče naj to reč poseben odsek. Al k nesreči je g. Brolich pozivljal se na §. 13. dosihmal še veljavne srenjske postave od leta 1849, misleč, da je voda na — njegov mlin. S tem §. pa podrl si je sam vès svoj previdik, ki ga je pred zidal. — Ko se je g. dr. Zupan ustavil zoper odsek, ki naj bi Svetcevo volitev še enkrat preiskaval, želí gosp. Krommer izvediti: ali je bil Svetec v trdni cesarski službi in kočevski mestjan že takrat, ko je bil za poslanca voljen? — Na to poprime g. dr. Toman besedo in opiraje se na §. 13 srenjske postave, ki pravi, da „uradnik je srenjčan tam, kjer po službi svoji ima stanovitno stanovališče“, bere dekret Svetcev, ki ga l. 1861 kliče v definitivno ustanovljeno službo c. k. okr. adjunkta v Kočevje; potem se pozivlja na to, da deželni odbor ne more si še ožjih oklepov delati kakor jih postava dela, — Kočevarji so ga volili z veliko večino in s tem očitno pokazali, da prav njega hočejo za svojega poslanca imeti, — da mora nasprotovanje zoper volitev njegovo se opirati na kak skriven vzrok, ker je Svetec mnogozaslužen mož na polji slovstva slovenskega. Dr. Toman tedaj priporoča sprejem odborovega predloga. — Zdaj se vzdigne g. Derbitsch in govorí zoper veljavnost volitve, pa obžaluje, da mora zoper Sveteca govoriti, ki bi bil gotovo delavna moč v zboru, al postava — pravi — mu gré čez vse, namreč srenjska postava od 24. aprila 1859. Al čmu si je g. Derbitsch sam delal to bridkost? Čmu je staro kopito Bachove postave, ktera nikdar nikoli ni veljave imela, celó iz Kranja seboj nesel? Requiescat in pace! — naj bi bil raji rekel in — žalosti bi mu ne bilo treba bilo. — Po gospod Derbitschu poprime dr. Bleiweis besedo in (slovenski) govorí za Sveteca zoper govornike nasprotne. On ne more začudenja zatreti, da — prav nasproti znani prislovici — ravno uradniki govoré zoper uradnika, ter pride v govoru svojem do tega, da pravi: če vprašamo Hrvate, kjer je g. Svetec uradnik bil, ali spada doli v njih srenjo? rekó nam, da ne, — in tù na domači zemlji zopet slišimo glasove, da tudi naš ni! Res žalibog, da se tako spolnujejo Prešernove besede, po kterih dežela naša „ima grob komej za nas.“ Bodimo postavni, pa tudi pravični! Leta 1861 smo enoglasno potrdili g. Jombarta za poslanca, ki takrat še avstrijansk državljan ni bil, in zdaj se tisti gospodje, ki so takrat o postavi molčali,

upirajo zoper Svetca, ki ima deželanstvo naše in postavo cesarsko za-se. Kar je enemu drago, je drugemu pravo! — to naj veljá povsod. — Zdaj vstane gospod Krommer in pritrjuje, kar sta gospoda Brolich in Derbitsch govorila; večkrat med njegovimi besedami nastane vihár, ki se pa zopet vleže. Svetec — pravi — ne more potrjen biti, ker ni definitivni uradnik in ker ni bil srenjčan kočevski, ko je bil voljen. Res je sicer, kar je dr. Bleiweis rekel, da s g. Jombartom je bila taka; al kar smo enkrat nepostavno storili, ne smemo storiti vdrugo, vtretje itd. On je zoper volitev. — Gosp. dr. Zupan pravi na to, da bi ne bil več govoril, ako bi ne bili govorniki v eno mer povdarjali, da ni postavno, da potrdimo Sveteca, ako bi ti gospodje po svoje ne bi tolmačili postav in na take peščene tla bi ne bili zidali palač na sapo. Potem izpeljuje na dalje, da §. 13 srenjske postave ne govorí nič o defenitivnih ali nedefinitivnih uradnikih, edino to pravi, da uradnik mora v srenji imeti stanovitno stanovališče. In prav ta §. spričuje veljavo Svetčeve volitve in neveljavo vsega, kar sta gg. Brolich in Krommer govorila. Gosp. Derbitsch pa s svojimi §. ni celó nič dokazal, ko se je nanašal na postavo od leta 1859, ki je bila že mrtva, ko se je rodila. — Ko je g. dr. Toman že govoril o postavi indigenata hrvaškega, — o vesti, ki navdaja vse poslance in ne le nektere, in je g. Derbitsch še odgovoril na opombo dr. Bleiweisa, da v zboru sedijo le poslanci in ne uradniki, je povzel še g. Ambrož kot poročevavec vse govore in vprašal, koga bi v največo zadrego pripravili, ako bi ne sprejeli Sveteca? Gotovo le volivce iz Lašic, Ribnice itd., da bi morali še enkrat voliti. — Po vsem tem poprime besedo gospod cesarski namestnik baron Schloissnigg ter reče, da ni ga bila volja govoriti o tej pravdi, ktera popolnoma spada v opravilstvo deželnega zbora, pa silijo ga nekteri govori, ki jih je ravnokar slišal. Pred vsem reče, da deželni zbor ne more postav, če tudi so pomanjkljive, preminjati samovoljno; to se more zgoditi le po ustavni poti. Rekli so dalje nekteri govorniki, da volitev gosp. Sveteca ni postavna. Jaz ne vidim o tej volitvi nobene nepostavnosti (živi pravo-klici v središču). Gosp. Svetec je v Kočevji v ces. službi in tam ima svojo stanovitno stanovališče. (Pravo, pravo!) Res je, da vlada ga more kam drugam prestaviti, al tako more tudi vsacega druzega uradnika. Gospod Svetec opravlja trdno službo, in ko je bil voljen, vžival je pri uradnikih tako imenovano dobrotno leto. Nikjer tedaj ne vidim nikakoršne nepostavnosti pri njegovi volitvi. (Pravo, pravo!) — Potem je sledilo glasovanje; vès zbor je potrdil volitev gosp. Sveteca, le gospodje Brolich, Krommer, Derbitsch in pa Lukmann — ne. Brž potem gosp. Svetec za deželne poslance predpisano obljubo storí. — Kmali potem je bil z žl. gosp. Langerjem vred za pisatelja zapisnikov na 14 dni izvoljen. — Cesarski namestnik naznani, da ministerstvo izročuje deželnemu zboru v drug posvèt srenjsko postavo. — V skrivni seji, ki je bila ta dan, je bilo sklenjeno, da gosp. Miroslav Vilhar, po naznanilu c. k. deželne sodnije zavoljo tiskarnega hudodelstva v „Napreji“ obsojen, ostane deželni poslanec, ker ona sodba nima dosihmal še pravne veljave.

V drugi seji deželnega zbora, 4. sušca, se gg. Kozlerju in Lokarju dovoli vsakemu 14 dni odpusta. Na to oznani gosp. predsednik, da je po deželni vladi prišel od ministerstva nov načrt za občinsko (srenjsko) postavo, ker lani izdelana ni potrjena, in nasvetuje, da bi se izročil v posvetovanje ravno tistemu odseku, ki je bil lani za to reč izbran. Zbornica pritrdi in gospodje: grof Ant. Auersperg, baron Apfaltern, Ambrož, dr. Zupan, dr. Toman, dr. Bleiweis, Koren, Zagorec in Golob prevzamejo svojo nalogo.

Potem je gosp. žl. Strahl bral sporočilo deželnega odbora, v kterem ta na drobno odgovor daje za svoje djanje in ravnanje od 1. januarja 1863 pa do 1. marca t. l. ter tudi razklada, kako se je godilo tistim sklenitvam in prošnjam, ki so od lanskega deželnega zbora sklenjene ter vladi bile na potrjenje predložene. Odkritosrčno milovanje, da je tako silo malo obveljalo, kar je lanski zbor sklenil, odmeva se skozi in skozi po tem sporočilu; prava žalostinka je deželnemu zboru. — Ko je bilo to branje dokončano, poprime g. dr. Toman besedo ter govorí, mnogokrat z glasnimi pravo-klici spremljan, da si ne more kaj, da ne bi izrekel svoje žalosti danes, kakor na dan žetve za tisto, kar je lanski deželni zbor posejal. Pusto je bilo — velí — polje narodne svobode, napredka, blagostanja; bilo je gosto zaraščena celina, in hrepenelo je vse potem, da velikodušni cesar zakliče narodne sinove, obdelavat to celino. In zares sklical jih je z oktoberskim diplomom in februarskim patentom na to delo. Zbrali so se deželni zbori in državni zbor. Prišli so radovoljni, goreči, pripravljeni žrtovati se za občni blagor. Prvo leto so samo vzorali in pripravili si orodje, da bodo drugo leto sejali. Sejali so zdravo, čvrsto seme. Al da bi seme obrodilo, treba je blazih življev od zgorej. Ali nismo — reče — poštenega semena sejali? Ali smo morda metali zrnje čez naše, nam pristojne meje? Ali se seme z našo zemljo in podnebjem ni skladalo? Nadjali smo se, da privejejo ugodni življi od zgorej. Pred nami je zdaj poročilo deželnega odbora, in mi smo iz ust enega častitega souda njegovega ravnokar slišali, da smo toliko dosegli, ko — nič. Naj tedaj izrečemo danes tukaj svojo žalost, o tem izidu, da se sliši gori do najvišega mesta, do vladnikov osode naše; morebiti bodo drugikrat mehkejši našim prošnjam. Bati se je, da ne samo žalost, ampak da tudi strah obuzame slehernega državljana, kadar smo v ugodnih okoliščinah, v mirnem času tako malo želí, kaj ko bi se pooblačilo, in bi privihrale vojske, ki svobodnemu razvitku niso mile! Govornik omeni potem, kaj smo dobili potrjenega od vlade, da je dovoljenje pasjega davka za Ljubljano, potlej naredba zastran požiganja ljubljanskega mahú in postava, kako se imajo narejati in zdržavati cerkvene in duhovske poslopja, — to je vse, kar nam je vlada to pot potrdila. On se čudi, da vlada zastran postave, ali se ima in kako se ima odpraviti cerkveni patronat, pričakuje od deželnega zbora, da naj ta stori prvi predlog, ker se je potem bati, da bo ta predlog že v načelu zoper vladine misli, pa bi potlej vse delo prazno bilo. Čudi se tudi, kako vlada zastran loterijskega posojila mora reči, da ga zato ni dovolila, ker ni čisto gotovo, ali bo se ž njim zaklad za gruntno odvezo v 50 letih popolnoma odložil ali ne. Govornik misli, da tak vzrok ni noben vzrok, ker se še ne more trditi, ali bodo v petdesetih letih državne razmere še take, kakor danes —. — Pri teh besedah zakriči g. Dežman (česar se nobeden ni nadjal), naj gosp. predsednik govornika zavrne „k predmetu.“ Ko potem začne še razkladati, da se je gosp. Toman v besede spustil, ki so na tem mestu odveč, kjer gré le za volitev odseka, je dr. Tomana pravična nejevolja obuzela, ter je umolknil, čeravno mu predsednik ni besede odtegnil. — Po sklepu deželnega zbora se je potem to odborovo poročilo izročilo na prevdarek posebnemu odboru 5tih udov, med kterimi je gospod dr. Toman dobil največ glasov. — Gosp. cesarski namestnik povzame potem besedo in razjasnuje nektere točke g. Strahlovega izvestja in dr. Tomanovega govora ter pravi, da do pičice vsega, kar na Dunaji hočejo, on tukaj ne more vediti, — da

najbolj njemu je žal, da cestna postava ni gotova itd. Na Dunaji pa je vlada tudi večkrat v zadregi, kako bi prav storila vsem deželam. Al za to, da zdaj ni vse po volji sl. deželnemu zboru, naj nikakor ne obupa, ampak marljivo naj dela na prid deželi. (Glasni pravoklici!) Dr. Bleiweis nasvetuje potem v imenu deželnega zbora, naj se Jožefu Pokornu, 40letnemu služabniku v tukajšnji nornišnici, iz milosti podari 100 gold., za to leto in za vsako leto do njegove smrti iz bolniške zaklade. Brez vseh besedí dovoli zbor enoglasno to miloščino. — Nazadnje se je še denarski (finančni) odbor 9tih udov izvolil, in s tem je bila seja končana. V pondeljek je bila tretja; o tej pa drugi pot.

Dopisi.

V Mariboru 5. sušca. * — Kakor indi, je tudi tukaj srenjski odbor po preteklih treh letih, za ktere je bil izvoljen, odstopil prostovoljno in svest si ustavne dolžnosti. V zadnji svoji seji 25. svečana še je sklenil, koliko je mesto mariborsko pripravno pomagati za ustanovljenje više realke, pa tudi odločil denarno pomoč privatni trgovski šoli in pa telovadskemu društvu. O dotični prošnji telovadskega društva, ki se je v srenjskem odboru javno prečitala, samo malo besedic. Podpirajo namreč svojo revnost tudi s tem vzrokom, da jih narodnjaki ne podpirajo ter jim nasprotvajo „die Turnerei als deutsche Erfindung ansehend.“ Sicer nočem pretehtavati, kako bi stalo, ako bi „narodnjaki“ vsi izstopili, ampak zavračam samo oni vzrok, ki se Slovencem zopet podtikuje, kakor da bi Nemce ali nemške iznajdbe ali zavode sovražili! Ako se Vaš zavod, kakor pravite, od slovenske strani premalo podpira, prašajte lastno vest, morda najdete, da je prečudno, od onih podpiranja pričakovati, kterim ste pretili in jim morda še pretite; natolcujete jih pa vsakako, ako pravite, da Slovenci sovražijo gimnastiko, ker je „deutsche Erfindung!“ Slovenci dobro vejo, da gimnastika je grška stvar in da si te „Erfindunge“ niti Nemci niti Sloveni pripisovati ne morejo.

V Mariboru 3. sušca. — s — Vsled zadnjega izvanrednega glavnega zbora je tukajšnja čitavnica izrekla, da matici slovenski pristopi kot nesmrten ud. Pristopnina se plati jednok iz prostovoljnih prineskov, na ktere so naši domači in zunanji udje povabljeni; kolikor pa bi utegnilo zmanjkati, se dodá iz istine čitavničine.

Ptuj 1. marca. ○ — Ljube „Novice“! povejte slovenskim čitavnicam, kako se njih sestrici pri nas godí, ker nič ne beró od besed, nič od veselic, kakor po druzih mestih in trgih. Vem, da sem marsikterega dobrega domoljuba že razžalila, kteri so mi pošiljali časnike, povabila itd., pa še jim odgovorila nisem. Al jez nisem tega kriva. Že mesca julija l. l. so me nekteri domorodci tukaj osnovali, ko se je blizo sto udov oglasilo; dozdevalo se jim je, da bodem krepko in lepo v vsem dobrem napredovala; dali so mi vodila, v vseh poglavitnih točkah ednake tistim mojih sestric v Ljubljani, Celji in Mariboru; potem so poslali prošnjo do visoke deželne vlade, da se mi postavno dovoli, kar se je dovolilo jednorodnim drugim sestram; omislili so mi tudi prav čedno stanovanje. Vsaki dan sem se tedaj nadjala, da postavno stopim na beli dan. Po dolgem, dolgem čakanji prišel je od c. k. vlade odlok, da se po priloženih pravilih čitavnica v Ptuji dovoliti ne more; prenarediti je treba marsikaj. Odbor, kolikor je bilo mogoče, popravljene pravila v drugič predloží visocemu deželnemu uredu. Al po večmesečnem čakanji še zdaj odgovora dobil ni. Pisal je celó do g. državnega ministra, da bi si saj odgovora izprosil, pa do zdaj še ni bil toliko srečen, da bi ga bil dobil. Celih sedem mescev že vse to trpí, sem od porodnega dné, da ne znam, ali imam živeti ali umreti. Res neka posebna osoda vlada nad ptujsko čitavnico! — Kakošna spodtika mora neki biti ptujskim Slovencem, uganjam sèm ter tjè ter si belim glavo. Nekteri pravijo, da jim je mesto neprijazno, in da je mestni odbor v teh zadevah vprašan odgovoril, da on potrebe čitavnice v Ptuji ne pozná. Drugi menijo, da zdaj deželno štajarsko vlado druge misli navdajajo, kakor unikrat, ko ste se celjska in mariborska čitavnica ustanovljale. Še drugi trdijo, da v Ptuji je ognjišče domorodnega duha na Štajarskem, ker tukaj prebiva častiti gospod Herman, kteremu se je lani obilno zahvalnic z več ko 20tisoč podpisi poslalo, — da tukaj tedaj čitavnico dovoliti bi bilo tedaj nevarno! — Pa vse to se mi prazno vidi. Zakaj bi mi nekteri nemški mestjani bili sovražni, ne vem; saj se tudi jaz ne spodtikujem, ako bi njih „turnerji“ ko bistri sokoli do visoke line našega orjaškega stolpa ne plezali, in ako še tako glasno svoje nemške pesmi pevajo; — s slovensko pesmo pa se gotovo tudi naše obnebje okužilo ne bode. Da bi pa vlada se bala nevarnih prekucij v ptujski čitavnici, taka govorica se mi celó preotročja zdi. Tedaj prijaznega odloka od naše vsem avstrijskim narodom pravične vlade pričakujem. Naj bi ne odlašala dalje, kar je drugim dovolila, ne več, ne manj!

V Trstu 1. marca. *) V 6. listu letošnjih „Novic“ očita gospod dopisnik prestavljavcu slavnih deželnih zakonov za Primorje, da „se oznanila večidel tako prestavljajo iz nemškega, da se Bogu usmili!“ in več takega. Molčal bi in ne zavračal tega očitanja, ako ne bi sumljivosti budilo, in ako bi tako resnično bilo, kakor ni. Gospod dopisnik ima to napako, da tako rad mlati po germanizmih v takih spisih, v kterih jih je mnogo manj, nego v lastnem njegovem pisanji. Preverim ga lehko o tem, ako se hoče drage volje k meni potruditi. Pokažem mu — da molčim o drugih njegovih spisih — neko kritiko, ktero je pisal on sam v 1. list lanskega „Glasnika.“ V njej graja 8 napák in „grdih germanizmov“, ki so po njegovem — pa večidel le njegovem — prepričanji v neki knjigi, ki ima 208 straní. Tedaj na 208 straneh 8 napák in germanizmov! Pisatelj te knjige pa jih pokaže do 200! Ali tudi v kritiki, ktero je spisal gosp. dopisnik in ki ima le 3 straní, našel sem do 50 takih napak! Nikdar ne bi te rečí bil omenil, ako bi pisatelj ne bil planil na prestave deželnih zakonov, češ, da so moje! Naj tedaj gospodu dopisniku najpred očitno rečem, da je pomota skozi in skozi, ako mene misli prestavljavca. Zastran prestav deželnih zakonov pa mu opomnim, da so po mojih mislih, če tudi nekoliko po hrvaškem zavite, še dosti dobre, tako dobre, da zeló dvomim, da je gospod dopisnik sposoben boljše prestavljati. Nikakor ni prav našega prestavljavca osumljevati gospodu deželnemu poglavarju, ki „Novice“ umeje in bere. Jezikovo znanje je težko, teže, nego se marsikomu zdi, in žalostno je, da misli marsikdo, ki še jezikovih pravíl točno ne zná, da je uže učenjak. — Gospod dopisnik zahteva dalje, da se imajo zakoni vselej tako prestavljati, da jih lehko vsakdo umeje. To bi res dobro bilo, ali mogoče ni vselej. Kdor hoče vse zakone umeti, mora jako izobražen biti, ne le v jeziku, temuč tudi v mnozih druzih rečeh. Ali morda gospod dopisnik misli, da je naš narod uže tako omikan, da nobeden pod solncem ne tako? Prostim in še celó učenim ljudém vsakega naroda se morajo zakoni razlagati, kakor vedno tudi

*) Ker gré v tem dopisu najbolj le za stvar jezika našega, nismo mogli odreči razjasnila po starem pravilu: „audiatur et altera pars.“ Vred.

„Novice“ delajo. Prestavljajmo tedaj kolikor mogoče umevno. Cegnar.

Iz Tomina 2. marca. Naš bivši deželni poslanec, iskreni domoljub, vrli slovenski pisatelj, sloveči srca pretresajoči pridigar gospod Filip Jakob Kaffol, duhovnik na Pečinah, je 29. februarja ponoči umrl. Naj blagi gospod počiva v miru!

Iz Ljubljane. Presvitli cesar so Jožefu Pokornu, ki je bil celih 40 let priden strežaj bolnikov v nornišnici ljubljanski, podelili sreberni križec za zasluge.

— V popisu poslednjega zbora družbe za pomoč našim obrtnikom in rokodelcem se je pozabilo omeniti, da je gospod župan Ambrož podaril zboru knjižico o Metelkovi miloščini za sirote rokodelskih starišev. To danes dodamo po prijaznem opominu nekega gosp. odbornika.

— V nedeljo zvečer je bila čitavnica naša zopet čez in čez polna. Kaj neki je bil magnet, ki je toliko množico privabil v dvorano? Dve veseli gledišni igri ste bile: ena „Filosof“, ki jo je lepo poslovenil gosp. Miroslav Vilhar, druga, že enkrat s posebno pohvalo sprejeta, po gosp. Jak. Zabukovcu izvrstno poslovenjena: „Domač prepir“. Vrh tega je pod vodstvom g. Fabjana naš kor mojstersko pel krasno Jenkovo „Molitev“, in orhester naš je z občno pohvalo godel prvikrat budivno popotnico, ki jo je zložil g. Miroslav Vilhar ter jo posvetil „Južnemu Sokolu“. Kaj pa hočemo o igrah reči? Srce človeku veselja igra, ko vidi, kako napreduje umetnost, kako napreduje govor slovenski pri nas. Brez vsega strahú rečemo, da lahko stopijo nekterе gospodičine in gospodje na očitni oder in se jim ni bati nikavne kritike. Kakor pa je nekteri predmet za igranje bolj in manj „hvaležen“ (ali da je kakor Nemec pravi „dankbare Rolle“), tako se vé da more se ta ali una, ta ali uni izkazati bolje. V prvi igri „Filosof“ sta imela „gospá Muha“ in „Filosof“ hvaležniše predmete; izvrstno sta rešila gospodičina Matilda Hrovatinova in dr. Dr. Bleiweis svojo nalogo. Al ravno tako sta bila tudi gospodičina Klot. Žagarjeva (Mimka) in g. Wolf (gosp. Komár) popolnoma na svojem mestu; tudi gosp. Steinmec (strežaj) se je v svoji mali stvarici vedel v duhu svoje naloge (role). Večkrat posamno klicani so bili ob koncu igre še vsi s glasnimi pravoklici pozvani na oder, da sprejmejo še enkrat pohvalo, ktere delež pa za prestavo igre gré tudi gosp. Mirosl. Vilharju, ki z besedo in pesmijo vrlo podpira naše veselice. — O drugi igri „Domači prepir“ pa še veliko besedí govoriti, bilo bi res le vode nositi v Savo. Gosp. Zabukovec je to igro ravno tako izvrstno poslovenil kakor izvrstno igra „soseda“ — vražjega tihotapca, na videz sladkega kot méd, pa pravo kugo zakoncem. Ker ste nalogi „mož“ in „žena“ v rokah g. France Ravnikarja in gospodičine Hermine Toman-ove bile, je ž njima bila trójica gotova, da se je ne moremo bolje želeti. Ni tedaj čuda, da je vsem bilo toliko ploska in glasne pohvale. Tudi vse drugo, kar spada v mašinarijo gledišno, je bilo danes v dobrem redu, da nikjer ni spodtike bilo; za to se imamo zahvaliti gospodu, ki je skriven vodník vsega, kar se za kolisami godí. Zadovoljnost z lepo „besedo“ brala se je na vseh obrazih. Radovali smo se danes mnogih častitljivih gostov.

— V nedeljo je v čitavnici naši zopet velika „beseda“, h kteri povabiti sl. deželni zbor je sklenil čitavnični poslednji odbor. Igrala se bo ta večer vesela igra v 2 djanjih „Županova Micika“ — že o zgodovinskem oziru imenitna igra, ker je, kolikor vemo, prva igra, ki je bila v Ljubljani na očitnem gledišču l. 1790 igrana. Jezik in okoljščine so se od takrat do danes mnogo premenile; da se tedaj igra sklada z današnjimi razmerami, predelal jo je dr. J. Bleiweis in vpletil nekoliko primernih pesmic, da „Micika“ prenarejena po Antonu Linhartu po nemški „Feldmühle“ in z veliko veliko pohvalo igrana zopet leta 1848, stopi zdaj v novi obleki in obliki pred nas. Mikavno utegne biti izvediti, kdo je igral v tej igri leta 1790, tedaj pred 74 leti. „Jaka župana“ je delal dr. Morak (poslednjič c. k. dvorni svetovavec na Dunaji), „Micika“ je bila gosp. Linhartova gospá, „Anžeta“ je delal dr. Piller, „Glažka“ dr. Repič, „Podgorsko“ (Sternfeldovko) gospá žl. Garcarolova, „Süssheima“ (Tulpenheima) g. Deselbruner, vlastnik suknarske fabrike v Selu poleg Ljubljane, „Windberga“ (Monkofa) pa g. Makavic, zdravnik in Linhartov svak, šepetavec (souffleur) je bil g. Anton Linhart sam, tadanji tajnik c. k. deželnega poglavarstva v Ljubljani in slavnoznani zgodovinar naš. Se vé da črna zemlja pokriva že vse, ki so se toliki rodoljubi skazali, da so stopili v domači igri na oder očitni, ki je zdaj ves poptujčen. Pred igro bode naš vrli orhester pod vodstvom g. pevovodja Fabjana igral overturo iz Balfetove opere „Ciganka“, med igro pa polko, ki jo je g. Fabjan zložil pod naslovom „Spominek na predpust 1864.“ Začetek je ob 7. uri.

— ***(Južni Sokol.)*** 15. dan t. m. ob pol osmi uri zvečer je zarad obleke občni zbor v telovadnici (Frelihovi hiši na dunajski cesti). Odbor.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Pretekli teden ni nam prinesel mnogo važnih novic iz sveta. — Šolsko svetovavstvo je izvoljeno; 5. dne t. m. so gospodje imeli prvo sejo na Dunaji. Izvoljenih je 36 Dunajčanov, 38 pa po druzih deželah, v vsem skupaj 74. Al po kterem pravilu se je ravnalo pri unanjih volitvah, ni lahko izduhtati. Ogri imajo 13 svetovavcev, Čehi 9, Benečanje 5, Galicijani 3, Štajarci in Moravani po 2, Tirolci, Erdeljci in Hrvatje po 1 — Bukovina, Šlezija, Koroško, Kranjsko, Primorje in Dalmacija — nobenega! Na vse te dežele se je čisto pozabilo. Ko imajo Ogri 13 zagovornikov v šolskem svetovavstvu, ima Erdelja in Hrvatija le 1, vsa južna stran (Kranjsko, Primorje in Dalmacija) nobenega unanjega. Slovenci imamo sicer g. dr. Miklošića v zboru, ki pač šteje za več mož; to nas še tolaži. — Galicija je tedaj v obsednem stanu; kdor ima orožje ali strelivo, ga mora izročiti policii ali okrajnim gosposkam, sicer se kaznuje za 25 do 500 gold. ali s zaporom od 8 dni do 3 mesce. Ker Rusija pošilja veliko armado na Poljsko, Prusija pa 60000 vojakov na Poznansko, se je po nekterih časnikih nemških, francozkih in angleških silen hrup vzdignil, da so te 3 vlade (avstrijanska, pruska in ruska) ponovile tako imenovano staro „sveto zvezo.“ — V Iutlandii se pomikujete pruska in avstrijanska armada naprej; pred Düpelskimi šancami stojí avstrijanska armada, in kakor se kaže, bo tukaj še hud boj. — Nadvojvodja Maksimilijan je v Parizu; bode vendar le cesar meksikanski. — Na Dunaj v posvet poklicani avstrijanski general Filipović je neki rekel, da za zdaj ni še treba, da bi avstrijanska armada se ustavila na mejo srbsko. — V Wollmirkirchen-u v pruski Saksonii se je nedavno ustanovila družba za pokončevanje kebrov; za vsak vagán (mecen) plačala bode 45 kr. Tedaj vojska povsod!

Kursi na Dunaji 8. marca.

5 % metaliki 71 fl. 40 kr.	Ažijo srebra 18 fl. 75 kr.
Narodno posojilo 79 fl. 50 kr.	Cekini 5 fl. 72 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.